

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

KONFERENCE FILOZOFIE V DĚJINÁCH A V SOUČASNOSTI

Ve dnech 20. a 21. listopadu 1985 uspořádala katedra marxisticko-leninské filozofie a logiky filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně konferenci s mezinárodní účastí na téma Filozofie v dějinách a v současnosti. Pořadatelé, aktivní účastníci i návštěvníci konference, jichž se během dvou dnů v útulném prostředí salónku kavárny Opera vystřídalo bezmála sto, tak důstojně oslavili 40. výročí osvobození Československa a 15. výročí založení nynější katedry m.-l. filozofie a logiky brněnské univerzity. Měli možnost vyslechnout celkem třicet osm referátů zabývajících se problematikou filozofie z hlediska jejích dějin, v jejích vztazích ke speciálním vědám a k umění se zřetelem k aktuálním úkolům filozofické práce. Kromě dvou zahraničních hostů z Univerzity Karla Marxe v Lipsku je přednesli reprezentanti řady společenskovědních pracovišť z celého Československa: Filozofická fakulta brněnské univerzity byla kromě pořadatelské katedry prezentována ještě pracovníky kateder historie a etnografie, sociologie, věd o umění a ústavu marxismu-leninismu. Z mimo-brněnských univerzitních pracovišť přijali pozvání zástupci filozofických fakult pražské Univerzity Karlovy a Univerzity P. J. Šafárika v Prešově. Bohatě byla zastoupena i pracoviště Československé akademie věd – nejpočetněji pražský Ústav pro filozofii a sociologii a Ústav pro výzkum společenského vědomí a vědeckého ateismu v Brně; dále Pedagogický ústav J. A. Komenského a Kabinet pro studia řecká, římská a latinská z Prahy, Ústav pro českou a světovou literaturu z Brna a rovněž strahovský Památník národního písemnictví.

Jednání prvního dne konference zahájil doc. PhDr. Jiří Cetyl, CSc., vedoucí pořadatelské katedry. Přivítal účastníky i hosty a ve svém krátkém vystoupení seznámil přítomné se základními okruhy práce jubilující katedry za oněch uplynulých patnáct let. Připomněl významné pracovní úspěchy každého z jejích členů, zejména rozsáhlou publikační činnost, účast katedry na spolupráci s příbuznými pracovišti ČSAV i na spolupráci mezioborové, podíl katedry na přípravě celostátních vysokoškolských učebnic, pořadatelsství i aktivní účast na celostátních filozofických konferencích, učitelskou práci a řadu dalších okruhů činnosti. Poté odeznělo deset příspěvků prvního programového dopoledne, věnovaného historickofilozofické problematice: Dr. Vilém Herold, CSc. hovořil o tematicke Husova kvodlibetu v roce 1411. Objasnil úlohu kvodlibetáře, způsob kladení kvestií a úvodní představovací rituál; pak se zaměřil na disputaci o platónských ideách, jeden z nejzajímavějších momentů onoho jednání. Doc. dr. Josef Kolečka, CSc., přednášel o kategoriích národa a národnosti v evropských zemích období osvícenství a humanismu. Za převládající ideu té doby pokládá spíše ideu lidství než ideu národa; připomněl rovněž význam jednotného spisovného ja-

zyka pro rozvoj vlastní státnosti. Dr. Jan Zouhar, CSc., podal charakteristiku 90. let minulého století v dějinách české filozofie. Vyzvedl zejména význam protipozitivistických tendencí, projevujících se především v umělecké tvorbě. Na jeho příspěvek bezprostředně navázal dr. Miroslav Pauza, CSc., který se rovněž zaměřil na „fin de siècle“ v českém filozofickém myšlení. Následovně referát dr. Viktorie Hradské, která specifikovala problém připomenutý už J. Kolečkou pro české prostředí: zabývala se tzv. českou otázkou a sporem o smysl českých dějin a jeho vlivem na soudobou historiografii. Diskusní příspěvek dr. Blanky Prokešové byl věnován další etapě naší národní filozofie, a to formování marxistické filozofie v našich zemích. Dr. Pavel Floss přednesl několik poznámek k pojetí pojmu substance, systému a struktury v renesanční filozofii. Dopolední program uzavřely referáty věnované třem osobnostem českého filozofického života: dr. Slavomil Strohs, CSc., podal výsledky své analýzy marginálií v Šaldově výtluku Leninova Materialismu a empiriokriticismu, dr. Jaroslav Hroch, CSc., připomněl místo Jaroslava Kabeše v dějinách české marxistické filozofie a estetiky a dr. Jiří Svoboda, CSc., analyzoval iracionalismus v myšlení filozofa Ladislava Klímy.

Odpolední program prvního dne byl věnován vztahu filozofie k umělecké tvorbě a otázkám metodologickým. Dr. Ladislav Soldán se v příspěvku nazvaném Mezi filozofií a literární vědou zabýval prvními krůčky české marxistické estetiky ve 30. letech našeho století. Prof. dr. Jiří Vysloužil, DrSc., zkoumal ve svém referátu vztah hudby a fenomenologie. O významu estetiky Josefa Bartoše pro dějiny české filozofie promluvil doc. dr. Rudolf Pečman, CSc. Poznámkou na téma „aleatorika“ se dr. Miloš Štědroň, CSc. vyslovil k úloze náhody v hudební tvorbě. Dr. Helena Bretfeldová se pokusila o analýzu kresleného humoru jako adekvátní formy filozofického vyjádření. Do tohoto tematického celku patřil i příspěvek dr. Jaroslava Sedláře, CSc., věnovaný kategorii prostoru a času v novověkém umění, který byl přednesen na úvod druhého dne konference. Skupinu referátů věnovanou problematice metodologie otevřel dr. Milan Mráz; informoval o metodologických problémech výzkumu antických a středověkých názorů na poznání. Dr. Zuzana Parusníková si jako téma zvolila filozofickou skepsi v dějinném vývoji filozofie. Dr. Stanislav Sousedík pokračoval v analýze kategorií: hovořil o jednotě a mnohosti v transcendentálních filozofiích. Dr. Dušan Machovec připojil několik myšlenek o typologii dialektiky: domnívá se, že zjištěním rozdílu zdrojů, úrovně a funkčního využití antické i pozdější dialektiky můžeme dojít k poznatkům, kterých je pak možno zpětně využít pro přesnější historické hodnocení ve výkladech dějin filozofie. Dr. Jaroslav Střítecký, CSc., promluvil na téma Rozum a komunikace. Dr. Stanislav Hubík, CSc., se vyjádřil k některým aspektům filozofické sebereflexe v současné buržoazní filozofii. Jednání prvního dne uzavřel dr. Jaromír Loužil, CSc., studii věnovanou F. T. Bratránkovi a jeho významnému spisu Des Lebens Urworte.

Dopoledne druhého dne bylo tematicky zaměřeno na teoretické problémy filozofie, světonázorovou problematiku a vztah filozofie ke speciálním vědám. Program zahájil prof. dr. Josef Mužik, DrSc., pojednáním nazvaným Od mytologického k vedeckému světonázoru. Po něm promluvil prof. dr. Ludvík Tošenovský, CSc., o motivech, potřebě a smyslu filozofování. Doc. dr. Lubomír Ličenský, CSc., hovořil o marxistické filozofii a její funkci v současném stavu vývoje socialismu. Dr. Jiří Gabriel v příspěvku Filozofie jako věda a jako vyznání připomněl některé problémy spojené s vymezováním filozofie jako vědy a dotkl se přitom i problematiky popularizace filozofie. Referát doc. dr. Lubomíra Nového, CSc., přiblížil posluchačům světonázorové a filozofické problémy související se sociologicky orientovaným studiem životních drah a připomněl tím mnohostrannost společenských funkcí marxistické filozofie. Ke světonázorovým důsledkům materialistické a idealistické filozofie orientoval své vystoupení dr. Vladimír Leško, CSc. Doc. dr. Karel Hlavoň, CSc., zdůraznil význam filozofie pro formování morálky člověka dnešní doby v přednášce Mravní funkce filozofie. Prof. dr. Frank Fiedler se zabývá studiem vztahu marxistické filozofie a politiky, hovořil tedy o tom, jak tento vztah zprostředkovává věda, umění a jazyk a jakými prostředky může tento vztah pozitivně ovlivňovat praktický život. Jeho kolega prof. dr. Kurt Wagner promluvil o úkolech marxistických filozofů při řešení vzájemných vztahů mezi vývojem společnosti a rozvojem vědy a o rostoucí společenské odpovědnosti filozofů i vědců. Doc. dr. Jaroslava Pešková charakterizovala význam filozofie pro speciálněvědní řešení společensko-teoretických problémů a otevřela tak problematiku závěrečné čtvrté části konference, v níž se jednalo

o vztahu filozofie a věd. Dr. Pavel Baran se pokusil o vymezení předpokladů a společenské funkce filozofické teorie hodnot. Dr. Petr Kofátek, CSc., pojednal o filozoficky založené teorii logických forem a jejích obecně kulturních souvislostech. Doc. dr. ing. Josef Šmajš, CSc., shrnul část výsledků své rozsáhlé práce do příspěvku Marxistická filozofie a problém vztahu přírody a kultury; dr. Rudolf Kolářský, CSc., na něj navázal oceněním významu filozofie a zdůrazněním nutnosti jejího působení v současné ekologické krizi. Jednání konference uzavřeli dr. Luboš Bělka příspěvkem Role filozofie v evoluční teorii a dr. Josef Krob, který se pokusil o filozofickou interpretaci některých pojmů kosmologie.

Závěrečná diskuse doplnila a zpřesnila některé teze přednesených referátů a potvrdila, že konference splnila svůj cíl – posoudit společenské funkce filozofie v dějinách a úlohu filozofie v dnešní socialistické společnosti. Jak připomněl doc. dr. Jiří Cetl ve svém závěrečném slově, „ukazuje se, že dějiny filozofie v marxistické perspektivě neznamenají samoučelný obrat do minulosti, nýbrž hledání historických předpokladů našich soudobých problémů“.

Helena Bretfeldová

SEDMDESÁTINY LUDVÍKA TOŠENOVSKÉHO

Dne 24. prosince 1987 se dožívá sedmdesátí let emeritní profesor filozofické fakulty UJEP PhDr. Ludvík Tošenovský, CSc. Rodák ze Sýkorce, osady patřící dnes ke Kopřivnici, působil po maturitě na učitelském ústavu v Příboře 1937 (v roce 1942 externě maturoval na reálném gymnáziu ve Valašském Meziříčí) na různých obecných školách a obchodních učilištích. V letech 1945–1950 učil na obchodní akademii v Brně; přitom na brněnské filozofické fakultě vystudoval ruštinu a angličtinu. V letech 1950 až 1952 řídil pedagogické gymnázium ve Znojmě. Jeho studijní zájem se však v té době už zcela soustřeďoval na filozofii, z níž také v roce 1953 složil rigorózní zkoušku. V souladu s touto svou orientací se v roce 1952 stal odborným asistentem na rektorské katedře marxismu-leninismu brněnské univerzity. Po habilitaci v roce 1962 přednášel filozofii na filozofické fakultě, kde byl v roce 1965 ustanoven vedoucím nově zřízené katedry filozofie a metodologie věd a v roce 1966 jmenován profesorem filozofie. V těchto funkcích působil do roku 1971, kdy se stal pracovníkem ústřední knihovny filozofické fakulty, jejího oddělení pro zahraniční výměnu fakultních publikací. V roce 1980 odešel do výslužby. Připomeňme ještě, že v šedesátých letech byl rovněž členem fakultní a univerzitní vědecké rady, vědeckého kolegia filozofie a sociologie ČSAV, výboru brněnské pobočky Jednoty filozofické (i jejím předsedou), zástupcem vedoucího redaktora Filozofického časopisu a že v letech 1965–1966 zastával funkci děkana filozofické fakulty.

Šedesátá léta byla také obdobím pilné badatelské práce Ludvíka Tošenovského. Vedle řady studií, článků, referátů a recenzí publikovaných v domácích i zahraničních časopisech a sbornících vydal monografie *Příspěvky k základním otázkám teorie pravdy* (SPN, Praha 1962) a *Dialektika a věda* (UJEP, Brno 1972); jako skriptum vyšla *Pravda ve starověké a v marxistické filozofii* (SPN, Praha 1967). Už názvy těchto publikací ukazují, že jeho odborný zájem se zaměřoval především na oblast gnoseologie, speciálně na teorii pravdy.

Ve své první knize Tošenovský všestranně analyzoval dialektický charakter vztahu absolutního a relativního momentu pravdy, kterou – v souladu s dialektickou tradicí – chápe jako poznávací proces, v němž jeho jednotlivé výsledky (pravdivé soudy, poznatky) představují jen jeho „klidové aspekty“. V návaznosti na Hegelovo a Marxovo pojetí poměru abstraktního a konkrétního se přitom pokusil rozlišit smyslové konkrétní pravdy od pravd myšlenkově konkrétních, zkoumaje zároveň z tohoto hlediska povahu filozofických pravd. Svá řešení gnoseologických problémů konfrontoval jak se staršími i soudobými nemarxistickými koncepcemi (především s pozitivistickou noetikou), tak s některými zjednodušujícími názory v tehdejší marxistické filozofii. V tomto ohledu odmítal nejen tendence redukovat podstatu dialektického